Nacionālās arhitektūras padomes sēde

2026.gada 29.janvārī plkst:15:00 Latvijas Arhitektu savienībā (Arhitektu namā un *Teams* tiešsaistē)

Protokols 1/2026

Dalībnieki (klātienē un attālināti): Gatis Didrihsons, Anda Kursiša, Ilma Valdmane, Juris Poga, Arona Tomariņa, Pēteris Ratas, Elīna Rožulapa, Dace Kalvāne, Brigita Bula, Indra Purs, Kaspars Šmits, Olga Feldmane, Dita Danosa, Paula Gāgane, Ieva Erele, Dagnija Andersone, Barbara Freiberga, Dzintra Purviņa, Ingūna Jekale.

Vadīja: Gatis Didrihsons.

Dienaskārtībā plānotie jautājumi:

1. **Arhitektūras un dizaina konkursi un publiskie iepirkumi.**
2. **Arhitektūras likuma virzība.**
3. **Citi jautājumi.**

Sēdē piedalās arī Latvijas Dizaina padomes pārstāvji.

1. Arhitektūras un dizaina konkursi un publiskie iepirkumi.

G.Didrihsons aktualizē sanāksmes tēmu un 2026.gada NAP darbības prioritātes:

1. Arhitektūras likuma virzība. Atbalsts darba grupās, sadarbība ar LAS u.c., lai veicinātu likuma ātrāku pieņemšanu.
2. Arhitektūras nozares vieta sabiedrībā. Nozare nav ekonomiski nozīmīga (finansējuma samazinājums), kā arī kultūras jomā arhitektu nozīmīgums netiek pietiekami atzīts. Kā šo situāciju uzlabot? Sadarbība ar citām organizācijām (dizaina, ainavu arhitektiem, māksliniekiem), lai būtu vienotāks un pamanāmāks spēks,
3. Atbalsts nozares izglītības jautājumiem (RTU, RISEBA, LMA)
4. **Rīgas Filharmonijas projekts** (atbalsts ministrijai un procesa virzītājiem).
5. **Aktuālie jautājumi** (aicinājums KM aktīvāk izmantot NAP kā konsultatīvo padomi).

D.Purviņa ieskicē aktuālo jautājumu par arhitektūras un dizaina konkursiem un publiskajiem iepirkumiem. Diskusijas par publiskajiem iepirkumiem un dizaina konkursiem ir jau notikušas Latvijas Dizaina padomes šā gada 14.janvāra sēdē.

<u>Informācijai:</u>
Latvijas Arhitektu savienība (LAS) ir reaģējusi uz Dabas aizsardzības pārvaldes izsludināto metu konkursu **"Gaujas Nacionālā parka dabas centrs"**, un 13.01. 2026 ir nosūtījusi vēstuli saistībā ar Dabas aizsardzības pārvaldei un IUB, norādot, ka izsludinātais metu konkurss neatbilst metu konkursu labajai praksei (nesamērīgas konkursa prasības, godalgu neesamība u.c.).

Latvijas Dizaina centrs ir nosūtījis sekojošas vēstules:

21.01.2026 – Dabas aizsardzības pārvaldei, informācijai: VARAM, IUB un KM *Par metu konkursa 'Salacas krastos un dzelmē', ID Nr. DAP2025/53-MK" pārtraukšanu esošajā redakcijā*

29.01.2026, Nacionālajai arhitektūras padomei un Kultūras ministrijai *Par dizaina iepirkumu konkursu problemātiku Latvijā.*

A.Kursiša komentē, ka LAS vēstulē norādīja, ka nolikums neatbilst konkursu labajai praksei, pamatojoties uz nesamērību starp iesniedzamā darba apjomu un neparedzēto atlīdzību, kur darba rezultāts nav saistīts ar potenciālo līguma slēgšanu (līdzās iesniedzamajiem dokumentiem tiek prasīti materiāli, kas nav tiešā veidā saistīti ar idejas kvalitāti. Nav ievērota labā prakse metu konkursa organizēšanā, ir mēģinājums apvienot 2 procedūras vienā. Jautājums ir, kā panākt LAS kolēģu izglītošanu, lai arī arhitekti mācētu paši sagatavot un iesniegt sūdzības. LAS ir apsprieduši iespējas motivētiem kolēģiem organizēt apmācības pretenziju sagatavošanā. Uzsver, ka ne LAS, ne Latvijas Dizaina centram nav tādu resursu, lai regulāri sekotu EIS un pārbaudītu visus iepirkumus un rakstītu sūdzības IUB. Arhitektiem pašiem ir jābūt izglītotākiem šajos jautājumos un jāuzņemas lielāka atbildība.

B.Bula – ierosina, ka LAS varētu sagatavot paraugu iesniegumam IUB, ko arhitektu biroji varētu izmantot kā paraugu.

D.Danosa uzsver, ka arī Latvijas Dizaina centrs (LDC) ir nosūtījis vēstuli. 21.01.2026 – Dabas aizsardzības pārvaldei, CC: VARAM, IUB un KM *Par metu konkursa 'Salacas krastos un dzelmē', ID Nr. DAP2025/53-MK" pārtraukšanu esošajā redakcijā* , un otra LDC vēstule ir adresēta NAP, kur uzskaitītas pamatproblēmas, kas raksturīgas iepirkumiem dizaina jomā. Iepirkumi dizaina jomā:

1. **Pasūtītāju kompetenču un kapacitātes trūkums**. Bieži sastopama problēma ir pasūtītāju nepietiekamā izpratne par dizaina procesu, tirgus piedāvājumu un dizaina iepirkumu specifiku. Tas izpaužas kā grūtības skaidri definēt iepirkuma mērķus, sagaidāmos rezultātus, kvalitātes kritērijus un piemērotāko iepirkuma procedūru. Kompetenču trūkums nereti liek paļauties uz formāli drošākajiem, taču radošajai nozarei mazāk piemērotajiem risinājumiem.

2. Nepietiekama tirgus izpēte pirms iepirkuma izsludināšanas.
Iepirkuma sagatavošanas posmā nereti netiek veikta padziļināta tirgus izpēte un dialogs ar potenciālajiem izpildītājiem. Tā rezultātā prasības tiek noteiktas atrauti no nozares realitātes, aktuālajām metodēm un tehnoloģijām, kas samazina gan piedāvājumu kvalitāti, gan konkurenci iepirkumā.

3. Sarunu elementa trūkums iepirkumu procedūrās.
Dizaina iepirkumos bieži netiek izmantots sarunu elements, lai gan tas ir īpaši piemērots radošajai jomai. Sarunu trūkums ierobežo pasūtītāja iespējas precizēt savas vajadzības, bet izpildītājam – izskaidrot piedāvāto risinājumu loģiku, metodoloģiju un īstenošanas pieeju. Tas palielina risku, ka tiek izvēlēts formāli atbilstošs, bet saturiski nepiemērots piedāvājums.

4. Nesamērīgs prasītais darba apjoms bez atbilstošas atlīdzības
Metu konkursos un citos dizaina iepirkumos nereti tiek pieprasīts nesamērīgi liels radošā un tehniskā darba apjoms, neparedzot adekvātu atlīdzību vai godalgas par ieguldīto profesionālo darbu. Atsevišķos gadījumos konkursa ietvaros tiek prasīti risinājumi, kas pēc apjoma un detalizācijas sasniedz 50–90 % no potenciālā līguma priekšmeta. Tas rada pamatotu jautājumu par konkursa un līguma robežšķirtni, neatbilst godīgas konkurences un cieņpilnas attieksmes principiem un attur kvalificētus nozares profesionāļus no dalības.
5. Iepirkuma priekšmets un uzdevums nereti ir formulēts pārāk plaši vai neskaidri
Bieži sastopami gadījumi, kad vienā iepirkumā apvienoti konceptuāli, radoši, tehniski un realizācijas uzdevumi bez skaidras loģikas un secības. Tas apgrūtina piedāvājumu salīdzināmību un liecina par neatbilstošu iepirkuma procedūras izvēli konkrētajam uzdevumam.
6. Neatbilstoši izvēlēta iepirkuma procedūra dizaina pakalpojumiem
Radošiem uzdevumiem bieži tiek piemērotas procedūras, kas orientētas uz standarta pakalpojumiem vai precēm. Netiek pietiekami izmantotas procedūras ar sarunu elementu vai pakāpenisku atlasi, lai gan dizaina jomā dialogs ir būtisks kvalitatīva rezultāta priekšnoteikums.
7. Tehniskās specifikācijas bieži ir problemātiskas pēc būtības
Dizaina iepirkumos tehniskās specifikācijas nereti ir: – pārmērīgi detalizētas, netieši norādot uz konkrētiem risinājumiem vai produktiem; – pārmērīgi vispārīgas, pieļaujot zemas kvalitātes vai neatbilstošus piedāvājumus; – balstītas ilustrācijās vai piemēros, kas rada autortiesību riskus. Tas liecina par nepietiekamu sagatavošanos un kompetences trūkumu specifikāciju izstrādē.
8. Autortiesību regulējums konkursos bieži ir nesamērīgs vai netaisnīgs
Iepirkumu nolikumos nereti paredzēta mantisko tiesību nodošana bez atbilstošas atlīdzības vai skaidra izmantošanas mērķa. Produktu dizaina iepirkumos tas veicina arī dizaina kopēšanu un intelektuālā īpašuma aizsardzības vājināšanu.
9. Kvalifikācijas prasības bieži neatbilst tirgus realitātei
Pretendentiem tiek izvirzītas pārmērīgas vai šauri formulētas pieredzes prasības, kas nepamatoti ierobežo konkurenci un izslēdz kvalificētus profesionāļus vai jaunākus uzņēmumus ar atbilstošu kapacitāti.
10. Vērtēšanas komisijās trūkst dizaina profesionāļu kompetences
Darbu vērtēšanā bieži nepiedalās dizaina nozares profesionāļi, lai gan tiek vērtēta mākslinieciskā kvalitāte, lietotāju pieredze, estētika un inovācija. Tas mazina vērtēšanas kvalitāti un uzticamību procesam.
11. Dizaina iepirkumos dominē zemākās cenas vai formālās atbilstības loģika
Kvalitātes, ilgtspējas, dzīves cikla izmaksu un lietotāju pieredzes kritēriji bieži ir sekundāri vai deklaratīvi. Tas veicina īstermiņa risinājumus un nereti noved pie dārgāka procesa ilgtermiņā.
12. Neadekvāti plānoti piedāvājumu iesniegšanas termiņi
Iepirkumos bieži tiek noteikti formāli minimālie piedāvājumu iesniegšanas termiņi, balstoties normatīvajā regulējumā paredzētajā minimumā, neņemot vērā dizaina darba

specifiku, kalendāros apstākļus (svētku dienas, atvaļinājumu periodus), kā arī potenciālo izpildītāju noslodzi un paralēlos projektus. Tas ierobežo kvalitatīvu piedāvājumu sagatavošanu un faktiski samazina konkurenci.

13. Trūkst sistematizētu labo prakšu un vadlīniju dizaina iepirkumiem

Nav vienotas, regulāri atjaunotas atsauces sistēmas ar labiem dizaina iepirkumu piemēriem, kas palīdzētu pasūtītājiem pieņemt pamatotus lēmumus par procedūru, uzdevuma formulējumu un vērtēšanas kritērijiem mainīgā regulējuma un tirgus apstākļos.

D.Danosa ierosina vairāk izmantot Kultūras ministriju un uzrunāt arī Kultūras ministri, lobēt un informēt, lai valsts pārvaldē strādājošie būtu zinoši publisko iepirkumu un konkursu jautājumos, lai jautājumus par nekvalitatīviem iepirkumiem paceltu augstākā līmenī. Uzsver, ka ir vajadzīga politiskā griba, un rosina domāt par citiem instrumentārijiem, ko iedarbināt.

G. Didrihsons uzsver, ka ir tik svarīgs Arhitektūras likums, kurā tiek runāts par arhitektūras konkursiem, jo pašvaldības nereti rekomendācijas un vadlīnijas neņem vērā, kamēr tām nav likuma spēks. Vienlaikus uzsver, ka sevi cienošā sabiedrībā nekvalitatīvi organizētos konkursos neviens nepiedalās.

D.Danosa Esmu teikusi, ka dizaineriem, arhitektiem, pašiem birojam arī jāizdara tā izvēle nepiedalīties. Tā ir jābūt tādai solidārai kustībai kādreiz atteikties *no solītā burkāna* lielā mērķa labā. Būtiska ir solidaritāte, bet ar protestu arī varam daudz ko panākt.

P.Ratas Ar konkursu valsts vai pašvaldības vēlas atrast labāko ideju, ir dažādas vajadzības. Nevajadzētu ļoti ierobežot ideju, un konkurss ir jārīko pēc būtības un samērīguma, svarīgākais, lai konkursā ir skaidri noteikumi tā dalībniekiem. Ja grib veiksmīgu konkursu, tad tajā ir jābūt daudz labām idejām. Konkurss ved uz līguma noslēgšanu. Ja nav saistības ar līgumu, jautājums arhitektiem, kāpēc jūs šādos konkursos piedalieties?

G.Didrihsons vaicā, vai ir statistika, cik lielu procentu pasūtījumu arhitekti iegūst no dalības metu konkursos.

A.Kursiša uzskata, ka ir salīdzinoši mazs sekmīgo konkursu dalībnieku skaits**.** Saskaņā ar EIS (Elektronisko iepirkumu sistēma) datu bāzes informāciju (arhitektūras metu konkursiem) gadā tie ir no 10-12 konkursiem. Biežākie uzvarētāji ir 2-3 biroji gadā, kas uzvar vairāk nekā 2 konkursos un regulāri iegūst pasūtījumus.

P.Ratas norāda ka nereti notiek tā, ka konkursi tiek sarīkoti *ķeksīša pēc*. Ja runā par publisko sektoru un obligāti rīkojamiem konkursiem, tas nav apšaubāms, bet par privāto sektoru – es vairāk uzticētos brīvajam tirgum un arhitektu kompetencei. Publiskajā sektorā jācīnās par to, lai ir kompetenti cilvēki, kas var izdarīt kompetentas izvēles. Svarīgas ir kompetences un zināšanas tieši lēmējvarā un izpildvarā.

I.Purs uzsver, ka LAAA arī ir darba grupa, kas strādā ar konkursu jautājumiem, un ir doma par konkursu vadlīnijām ainavu arhitektūras konkursiem. Šobrīd strādā pie RVC ārtelpas plānojuma daļas. Jautājums par turpmākajām rīcībām. Piekristu Ditai, ja abas padomes lemj, vai varētu būt kādas nacionāla mēroga rīcības? Konkursu tēma ir stratēģisks jautājums. Min Briselē *Bouwmeester* (Beļģijas flāmu runājošajā daļā, Flandrijā valsts arhitekta biroja komandu https://bma.brussels/en/), kur tīmekļvietnē ir atrodama informācija par visiem notikušajiem konkursiem. Nākamais solis ir pilsētas līmenī pieņemt lēmumu. Pilsētām ir iespēja stratēģiski izvēlēties, ka tās vēlas iedzīvināt būvētās vides kvalitāti, un tās organizē konkursus. Otrs jautājums ir par samēru, un arī atbilstošu finansējumu. Atzīmē to, ka dažkārt pašvaldībās konkursu pamatā ir arī politiska vēlmē un motīvi. Ir vietas pilsētvidē, kur konkursi notikuši atkārtoti, piemēram Strēlnieku laukumā un Līvu laukumā Rīgā, tāpat ir notikuši konkursi, kas nav rezultējušies ar līgumu. Ir vairākas labās prakses ar mazākiem konkursiem, kur tiek noslēgts vairāku gadu līgums ar uzvarētāju. Uzsver, ka konkursi dažkārt rada nevajadzīgu trauksmi nozarē, un rodas jautājums, kurš sedz konkursa izmaksas (ES fondi nesedz).

J.Poga uzsver to, ka bieži vien vērojama neatbilstība starp konkursa nolikumu prasībām pretendentam un konkursu žūrijas vērtēšanas kritērijiem**.** Atzīmē to, ka pašvaldībai bieži vien pietrūkst kompetences konkursu organizēšanā, bet tiek izvirzītas augstas prasības pretendentiem.

D.Andersone uzsver atšķirību starp publiskajiem iepirkumiem un konkursiem dizaina un arhitektūrā, kur dizainā tie notiek daudz biežāk. Birojs H2E uzvara valsts un pašvaldību konkursos un saņemtie pasūtījumi veido pusi no gada apgrozījuma, tas ir ievērojams rādītājs. Uzsver, ka birojam H2E ir prakse valsts un pašvaldību iepirkumu neprecizitāšu gadījumos uzrakstīt e-pastu un konkrēti norādīt, ko vajadzētu labot nolikumā, bet atbildes netiek saņemtas. Pieredze rāda, ka valsts iestādes bieži vien organizē ļoti reti, līdz ar to trūkst pieredzes un kompetences. Publisko iepirkumu likuma grozījumos tiek noteikts, ka tiks veidots kompetenču centrs, kas varēs palīdzēt vai pilnībā pārņemt kādu iepirkumu sagatavošanu. Līdz ar to, ir svarīgas vadlīnijas, kas varētu palīdzēt izprast procesu un padarīt to jēgpilnāku.

B.Bula uzsver, ka svarīgs aspekts līdztekus jau nosauktajam ir žūrijas kompetence un arī atbildība par pieņemtajiem lēmumiem. Tas būtu nosakāms Publisko iepirkumu likumā (grozījumos) par žūrijas lēmumu un atbildību, un arī pasūtītāja atbildība par turpmāko līgumu un tā noslēgšanu.

G.Didrihsons uzsver to, ka rezultāts neprofesionāli noorganizētiem konkursiem ir fakts, ka nozare zaudē uzticību konkursu procedūrai, un arī ir vērojama tendence, ka daudzi spēcīgi nozares profesionāli biroji konsekventi nepiedalās konkursos.

I.Purs uzsver, ka rūpīgi ir jāizsver, vai konkursa finālā uzvarētājs saņems projektēšanas līgumu, vai tas ir tikai ideju konkurss – radoša sacensība, kur tiek saņemta atlīdzība - godalgas, bet nav jādrukā nesamērīgi planšetes.

E.Rožulapa. Diemžēl mani novērojumi liecina, ka brīvais tirgus nespēj sakārtot to, kas ir domāts sabiedrības interesēs. Paskatoties uz Latvijas Arhitektūras gada balvu un tiem objektiem, kas ir augsti novērtēti, un proporcionāli varētu redzēt, cik liela daļa arhitektūras ir radusies konkursa rezultātā. Salīdzinoši daudz vairāk kvalitatīvā rezultāta rodas konkursa rezultātā nevis brīvā tirgus izpausmēs. Šķērslis ir pasūtītāja nekompetence. Vēl viens no secinājumiem ir, ka nav jāintegrē vienā konkursa uzdevumā vairākus mākslu veidus, jo viena priekšlikuma ietvaros tie nebūs līdzvērtīgi izcili. Šobrīd arī mēs departamentā vērtējam apjomīgu materiālu, kas ir iesniegts saistībā ar Rīgas centrāltirgu. Un tur mēs labi redzam pasūtītāju milzīgo pārliecību, ka viņš zina vislabāk, lai gan tur ir salikti kopā pat četri mākslu veidi: gan grafiskais dizains, gan interjera dizains, gan labiekārtojums, gan arhitektūra. Turklāt ļoti labi redzu, ka tur, kur nav regulējuma, parādās pilnīgā visatļautība un ignorance. Saredzu, ka šķērslis ir arī milzīgais konkurss stīvums. No vienas puses tas ir ietverts Publisko iepirkumu likumā, kurā ir noteikts teju, vai viens pareizais veids metu konkursam. No otras puses, arī mēs paši kā arhitekti ļoti bieži esam pauduši dažādus kategoriskus viedokļus, kas no skatoties pasūtītāja viedokļa, ierobežo. Piemēram, gan strīdi par to, vai varbūt konkurss ar uzaicinātiem un apmaksātajiem dalībniekiem, vai obligāti konkursam ir uzvarētājs, vai līgums obligāti ir jānoslēdz ar uzvarētāju. Ja mēs spētu atrast to lielāko spēles laukumu ar daudz lielāku brīvību, apzinoties, ka tie gadījumi tiešām ir ļoti dažādi. Mums nevar būt tikai viens pareizais veids, kā konkursu rīkot, arī tad rezultāts būtu labāks.

No Rīgas domes ir iniciēti tā dēvētie ātrie grozījumi Rīgas vēsturiskā centra apbūves noteikumos, un viena no diskusiju tēmām ir arhitektūras konkursi. Tātad visām jaunbūvēm konkursu rīkošana ir obligāta ārpus UNESCO aizsardzības teritorijas, Būvvaldei ir tiesības lemt par arhitektūras konkursu jaunbūvēm pilsētbūvnieciski svarīgās teritorijās. Šis ir punkts, par ko Baltijas nekustamo īpašumu attīstītāji apgalvo, ka tas viņus ārkārtīgi traucē (lai gan tā nav). Mums pašiem savās iekšēju vadlīnijās jāpasaka, kas ir tās pilsētbūvnieciski svarīgās vietas. Otra svarīgā lieta attiecas tieši uz Rīgas vēsturisko centru. Ir noteikts, ka konkursa nolikumu skaņo gan Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde, gan arī Rīgas pilsētas attīstības departaments kā būvvalde, līdz ar to konkursu praksi varētu kaut kādā veidā uzlabot, ja mēs kā institūcija skaidri definētu jau nolikumā un pateiktu, ko mēs kā institūcija vērtējam.

Uzskatu, ka regulējuma mērķis RVC gadījumā (kur konkurss ir obligāts), ir nevis konkursa procedūra, vai norise kā process, bet veids, kā iegūt labus priekšlikumus. Mēs kā institūcijas kaut kādā ziņā esam atbildīgas par to, lai konkursam būtu kvalitatīvs rezultāts, kuru var realizēt. Manuprāt, šobrīd var strādāt kādā vienā jomā, ja mēs kā institūcijas, kas skaņo konkursus Rīgas vēsturiskajā centrā, noteiksim savas vērtības un pie tām turēsimies. Jo lielākās problēmas šobrīd sagādā tieši tas, ka tam konkursam nav vispār nekāda regulējuma, piemēram, atnāk priekšlikumus par konkursu, kas ir noticis 2005.gadā. Konkursa rezultāts ir stipri novecojis, un uz jautājumu, vai šis konkurss rezultāts joprojām ir derīgs, nav nekādas legālas atbildes.

Turpinās dalībnieku diskusijas. Īsumā, būtiskākās domas:

I.Erele uzsver, ka mēbeles iepirkumos tiek definētas kā būvdarbu sastāvdaļa un paliek būvniecības iepirkumu ķēdē kā pēdējā sastāvdaļa. Ierosina sarunu Konkurences padomē par konkrētiem jautājumiem saistībā ar mēbeļu iepirkumiem.

B.Bula pauž viedokli, ka mūsdienās mākslas veidu robežas aizvien vairāk saplūst, tāpēc, nevar piekrist apgalvojumam, ka konkursos jāsašaurina un jānodala mākslu veidi.

D.Kalvāne atzīst, ka konkursi ir būvētās vides kvalitātes instruments. Uzsver žūrijas komisijas locekļu sastāvu un profesionalitāti, kas nereti ir izšķirošs faktors lēmuma pieņemšanā un ietekmē rezultātu. Labas prakses vadlīnijām ir ieteikuma raksturs, kas nav normatīvs akts. Uzsver arī priekšizpētes nozīmi konkursa organizēšanas procesā.

A.Kursiša uzsver, ka LAS jau daudz dara, lai uzlabotu publisko iepirkumu un konkursu jautājumu kvalitāti, bet bez atbilstoša finansējuma nevar uzņemties darīt vairāk (kopš 2022.gada LAS ir saņēmis SIF finansējums projektam, kas risina arī publisko iepirkumu un konkursu kvalitātes jautājumus). Līdz 2026.gada beigām LAS pabeigs izstrādāt aktuālās vadlīnijas metu konkursiem. Atzīmē, ka ir svarīgi arī pašam IUB respektēt labas prakses vadlīnijas.

P.Ratas uzsver, ka ir vajadzīgi labi speciālisti kompetences centrā, kuri strādātu ar konkursu jautājumiem tieši ar pašvaldības skolu un bērnudārzu publiskajiem iepirkumiem un metu konkursiem.

D.Danosa aicina pieteikties interesentus, kuri sekotu līdzi priekšlikumiem Saeimas darba grupā par grozījumiem Publisko iepirkumu likumā. Rosina arī turpināt sarunu ar Kultūras ministrijas vadību par publiskajiem iepirkumiem un arhitektūras un dizaina konkursi.

NAP priekšsēdētājs Gatis Didrihsons

Protokolēja: Dz.Purviņa